

Rudolf Steiner

Světový silvestr a novoroční myšlenky
(*Weltsilvester und Neujahrsgedanken*)

Pět přednášek proslovených ve Stuttgartu
mezi 21. prosincem 1919 a 1. lednem 1920

Silvestrovské myšlenky
(*Silvestergedanken*)

4. přednáška
31. prosince 1919

GA 195

SILVESTROVSKÉ MYŠLENKY

V tento večer je vždy na místě vzpomenout si, jak v životě a ve světovém bytí se splétají minulost s budoucností, jak se splétají minulost s budoucností v celém kosmickém životě, do něž je člověk ve tkán, jak se splétá minulost s budoucností v každé etapě života, do něhož je vlastní individuální bytí zapředenó vším tím, co jsme směli činit a myslet v uplynulém roce a jaké si smíme činit předsevzetí pro rok příští. Ve smyslu naší anthroposofické duchovní vědy mají být myšlenky, jež si jaksi potřebujeme stavět před duši, jak jsme to prováděli v minulém roce a jak to zamýšlíme provádět v roce příštím, proniknuty příslušnou vážností, příslušnou důstojností tím, že je osvětlíme vyšším světlem prostřednictvím toho, co jsme právě duchovně-vědecky mohli do sebe přijmout pozorováním velikých kosmických událostí. Jak vlastně vypadá tento náš lidský život v poměru k minulosti a k budoucnosti? Je jako zrcadlo. Ano, toto srovnání se zrcadlem odpovídá mnohem více skutečnosti, než bychom si zpočátku představovali. Vskutku právě tehdy, když usilujeme o sebepoznání, stojíme jakoby před zrcadlem. Před zrcadlem, kde se sami nacházíme a do něž hledíme. Zde spočívá z minulosti to, o čem víme: Odráží se to v zrcadle. A za zrcadlem se nachází to, do čeho zatím nelze nahlédnout; do čeho je možné nahlédnout právě tak málo, jako lze prostorově vidět, co je za zrcadlem. Snad bychom si tu měli položit obzvláště tuto otázku: Co vlastně tvoří v tomto velkém světovém zrcadle zrcadlový povlak, jímž průhledné sklo se stává zrcadlem? U prostorového zrcadla je povlak na zadní straně skla, takže náš pohled neproniká skrze toto sklo. Čím je vlastně potaženo ono světové zrcadlo, jež nám odráží minulost a jež nám zatím budoucnost skrývá za sebou? Toto světové zrcadlo je, moji milí přátelé, potaženo naší vlastní bytostí, naší vlastní lidskou bytostí.

Stačí si jen vzpomenout, že se nám vskutku nepodaří vyvolat před naším obyčejným poznáním obraz, čím jsme sami. Neprohlédáme sami sebe; neprohlédáme se právě tak, jako neprohlédáme zrcadlo. Mnoho nám září nazpět, když zíráme sami do sebe. To, co jsme zažili, čemu jsme se naučili, září nám nazpět. Ale naše vlastní bytost se nám skrývá, protože se ve své samosti můžeme vidět právě tak málo, jako můžeme proniknout v prostoru za zrcadlo. Pozorováno ve velkém, pozorováno abstraktně, můžeme se na toto srovnání se zrcadlem dívat tak, jak jsem vám to nyní vylíčil; ale v jednotlivostech se to poněkud modifikuje, liší. Pohlédneme-li jednou do svého života a pokusíme-li se zrcadlením - neboť hledění nazpět do našeho života je s ohledem na to, co naše duševní nitro odráží, zrcadlením - pohlédnout nazpět do svého života, musíme si doznat: Je to jen část toho, co jsme prožili,

co se nám tu jeví, co se nám tu odráží. Pokusíte-li se ohlédnout nazpět na svoje zážitky, seznáte, že tyto zážitky jsou neustále přerušovány. Hledíte nazpět na to, co vám přinesl dnešní den; ale nehledíte nazpět na to, co vám přinesla nazpět předešlá noc. Zážitky noci jsou přerušeny. A opět hledíte nazpět na včerejší den a opět nevidíte zážitky předešlé noci atd. Stále se tu zařazují časové úseky, jež nejsou vyplněny myšlenkami na noční zážitky. Je to klam, jestliže se díváme nazpět a domníváme se, že přehlízíme celý svůj život. Navazujeme jen jaksi na sebe to, co obsahují dny; ve skutečnosti museli bychom si však svoji životní pouť stavět před duši s neustálými přestávkami.

Můžeme si nyní položit otázku: Jsou tato přerušení v průběhu našeho života nutností? Ano, jsou nutností. Kdybychom v průběhu svého života tato přerušení neměli, nebo, lépe řečeno, kdybychom je neměli při zpětném pohledu na náš život, neuvědomili bychom si jako lidé vůbec svoje já. Viděli bychom svůj život jen jakoby vyplněn pouze zevním světem a vědomí já by se v průběhu našeho života vůbec nedostavilo. Že pocítujeme, že cítíme svoje já, to má svůj původ v tom, že tento průběh života je po částech neustále přerušován. Právě po stránce tohoto přerušování průběhu života způsobeného vnímání já stojí lidstvo přítomné doby v kritické době. Hledí-li člověk přítomné doby nazpět a vlivem tohoto zpětného pohledu má právě uvedeným způsobem svoje já, pak je toto já člověka přítomné doby po jistě stránce prázdné, neboť o svém já jen ví. Lidé dřívějších epoch zemského vývoje věděli více. Jako v obyčejném běhu dne prosvítají pro jednotlivého člověka sny z jeho nočních zážitků, tak přicházely z já jasnovidné atavistické vjemy, jež měli lidé v dřívějších epochách. Tyto jasnovidné atavistické vjemy byly sny jen svou formou; jejich obsahem, byly skutečnosti. Je možno říci: Pro člověka přítomné doby bylo já zbaveno svého jasnovidné atavistického obsahu, který nesl lidi uplynulých epoch, který je pronikal přesvědčením, že mají něco společného s božstvím, že souvisejí s božstvím. Z atavisticko jasnovidného zření vzcházelo člověku to, co se pro citový život zhustilo jako náboženské cítění a náboženské uctívání vůči těm, jimž náboženský kult a náboženské obětní služby byly věnovány.

Jak je tomu dnes? Dnes nemá já tato atavisticko jasnovidná zření. A díváme-li se nazpět na já, je toto já více nebo méně již jen jakýmsi bodem v našem duševním životě. Obsah tohoto já je pro každého pevným opěrným bodem, ale právě jen bodem. Zároveň však žijeme v době, ve které se tento bod má opět stát kruhem, tím, že já má obdržet obsah. Aby já opět dostalo obsah, sahá od poslední třetiny 19. století duchovní svět tak mohutně do na

šeho smyslového světa. Proto je tomu tak, že od 70 let 19. století chce duchovní svět svými zjeveními opět novým způsobem proniknout do našeho fyzického bytí. A co na půdě anthroposoficky orientované duchovní vědy chceme, je: přijímat ochotně všechno a odívat toto přijímání do forem způsobilých ke sdělování lidem; všechno to, co chce sem vniknout prostřednictvím spirituálních zjevení z jiného, ale náš svět přece jen nesoucího světa. Co to je, co sem chce proniknout? Není to nic menšího než to, co nám po jistě strážce zaručuje lidskou budoucnost. Není to sice - abychom tak řekli - bezprostředně pohled za zrcadlo, ale je to záruka, že když budeme kráčet jako lidstvo vstříc budoucnosti, to znamená, když nastoupíme cestu za zrcadlo - a to znamená žít vstříc budoucnosti - že se pak bude moci uskutečnit s plnou silou to, co máme v budoucnosti činit, jestliže jsme se my a všichni lidé nejprve zocelili, utvrdili svoje síly tím, co se nám duchovně- vědecky zjevuje z duchovního světa. Jako se pro člověka minulých dob naplňovalo já atavisticko-jasnovidným obsahem, jenž mu zaručoval souvislost s božstvím, tak máme v naší době naplnit svoje já novým, plně vědomě přijatým duchovním obsahem, jenž nám opětně poskytne pouto, které spojí naši duši s božskou duševní bytostí. Lidé starých dob měli atavistické jasnozření. A to, co jako poslední dědictví atavistického jasnozření zůstalo, je abstraktní myšlení, abstraktní vědění lidstva přítomné doby. Je to zředěný zbytek dřívějšího atavistického jasnozření. Člověk přítomné doby může pocítit, že toto zředění, toto logicko-dialektické zředění starého atavistického jasnozření nemůže již nést jeho duševno. Potom však v něm vznikne touha dostat do svého já něco nového. Ale musí započít to, čím končil vývoj lidstva od nejstarších dob až do přítomné doby. Ve starých dobách měli lidé jasnovidná zjevení a nerozuměli jim; porozuměli jim teprve později. Dnes musí člověk nejprve porozumět, musí namáhat svoji intelektualitu, musí namáhat svůj rozum. A když ho namáhal tím, co je obsaženo v duchovní vědě, bude se pak lidstvo opět vyvíjet k jasnovidnému přijímání duchovna. To je ovšem něco, čemu by se většina lidí dnes chtěla ještě vyhnout: použít svého zdravého lidského rozumu k porozumění duchovní vědě. Kdyby se tomu lidé chtěli vyhýbat, chtěli by tím také zabraňovat tomu, aby duchovní zjevení vůbec mohla být vpuštěna do našeho pozemského světa.

Tak se splétají minulost a budoucnost v tomto silvestrovském, světově-silvestrovském dni přítomné doby. Je to již dnes jakýsi světový Silvestr. Budoucnost stojí před námi jako mohutná otázka, nikoli však jako nějaká neurčitá, abstraktní otázka, nýbrž jako otázka konkrétní. Jak se přiblížíme k tomu, co jako otázka lidstvu, totiž jako duchovní zjevení, chce od posled

ní třetiny 19. století stále více vstoupit do našeho pozemského světa? A jak to máme uvést v poměr k tomu, co se zjevovalo v minulosti? To by se muselo živě pociťovat: Pak by se cítilo, jaký význam má příklon s vlastními touhami k tomu, co je zde míněno jako anthroposoficky orientovaná duchovní věda. Pak by byla pociťována vážnost a důstojnost duchovně-vědeckého usilování. Právě v přítomné době by bylo zapotřebí mít tento pocit. Neboť neobracíme se přece na nějakou lidskou libovůli. Obracíme se k něčemu, co se nám jako světové poznání samo chce ze světového vývoje zjevit; obracíme se k tomu, co Bohové s lidmi zamýšlejí. Ale zde existuje tato skutečnost: Obracíme-li se na jedné straně na ducha, vyskytují se na druhé straně lidé, kteří by chtěli zbožňovat jen minulost. Jsou přitahováni k duchu rozporu, k duchu odporu. A čím více se pokoušíme uchopit vší silou ducha lidského bytí budoucnosti, tím více budou lidé minulosti posedlí duchem odporu.

V lidstvu je dnes možné pozorovat, jak náboženské pociťování se pokouší přijmout do sebe nový život. Jsou to namnoze hmatatelné pokusy. Duchovně-vědecké pokusy nemají být hmatatelné; jimi má být zachycen skutečný, konkrétní duchovní svět. Ale jakoby tušení, že tomu tak má být, stojí před námi lidé, kteří říkají: Pouze náboženská tradice nám nestačí, chceme mít vnitřní náboženské prožívání. Nechceme jen poslouchat zvěst, že podle tradic, podle náboženských listin před tolika a tolika lety v Palestině žil a zemřel Kristus; chceme prožívat Krista ve vlastní duši. V mnoha oblastech vidíme objevovat se něco takového u lidí, kteří věří, že jim v nejvnitřnější duši vzešlo něco z prožití Krista. Jsou to hmatatelné pokusy, které jsou často dokonce povážlivé, protože lidé jsou pak hned ve své duševní sobeckosti spokojeni a veškerou náklonnost k duchu odmítají. Ale tyto touhy po vnitřním duchovním prožívání tu jsou; a neměly by zůstat bez povšimnutí ani ony veskrze hmatatelné pokusy o takové vnitřní prožívání ducha, o nový zájem o duchovní svět. Potom však zahajují činnost duchové rozporu.

A podle toho, co o tom bylo napsáno a co dal sám vytisknout, pronesl prý nedávno zde ve Stuttgartě jeden takový zástupce ducha minulosti velmi pozoruhodná slova o těchto pokusech, které jsou na jedné straně hmatatelnými experimenty o získání nového náboženského zájmu, nového náboženského prožívání; na druhé straně jsou to pokusy dojít ke skutečně novým, konkrétním poznatkům duchovního světa, jaké se chtějí uplatnit anthroposoficky orientovanou duchovní vědou. Nevím, kolik z vás vidělo pastýřskou hru, jež byla nyní provedena ve waldorfské škole, ve které jeden z pastýřů, protože má duchovní zjevení, říká, že by byl málem ztratil řeč. Když jsem četl poslední stránku Gogartenovy Duchovní vědy a křesťanství,

musil jsem říci, že bych také takřka ztratil řeč. Neboť člověk je skutečně udiven, že je v přítomné době možno takové věci vyslovit. Právě takovéto věci by měly dát podnět ke světově-silvestrovské úvaze, ke srovnávání minulého s nutným budoucím. Neboť co vlastně řekl dotyčný nábožensky založený muž? Nevím, bylo-li to pocíťováno v celé své závažnosti. Řekl: „Dnes - co říkám dnes - je vždy nejdůležitějším úkolem uchovávat, chránit zbožnost, to základní, o němž jsem mluvil. Chybí nám to dnes téměř zcela. Věžíme v náboženském „zájmu“ a v náboženském „prožívání“. A protože anthroposofie je tak vděčnou látkou pro zájem a pro prožívání tak dobrým prostředkem, jsme proti ní takřka bezmocní; nemůžeme jí klást odpor. Ví se totiž již jen málo o onom posledním živelném napětí, které zbožnost vnaší do života a které odhání každý náboženský „zájem“ a rozbijí každé náboženské „prožívání“ o onom napětí mezi Bohem a tvorem, stvořením. A protože se málo ví o tomto napětí, ví se právě tak málo o tom druhém, o bezpodmínečné, bezprostřední jednotě Boha a člověka.“ Zde vidíme ve jménu náboženství zakázaný každý náboženský zájem; je rozbito každé náboženské prožívání. A jakési zcela neurčité napětí, které samozřejmě nelze dále diferencovat, které on sám také nechce dále diferencovat, má nastoupit na místo náboženského zájmu, náboženského prožívání. Člověk by mohl přijít o řeč, když náboženský muž mluví tak, že říká: Pravá zbožnost musí zapudit každý náboženský zájem a rozbít každé náboženské prožívání! Tak daleko jsme to dopracovali. A dostali jsme se tak daleko, že se vůbec ani nepocíťuje, co v tom vlastně spočívá, když oficiální zástupce náboženství řekne: Pryč s náboženským zájmem, pryč s náboženským prožíváním!

Hleďte, ponecháme-li stranou, že tento muž neví, že by sám nikdy nemohl vůbec mluvit o nějakém náboženství, kdyby dříve neexistoval atavistický náboženský zájem a náboženské prožívání. Ponecháme-li stranou, že tento pán jako oficiální náboženský zástupce by nikdy nestál před posluchači, kdyby cestou náboženského zájmu a náboženského prožívání do lidského vývoje nevstoupilo náboženství, ponecháme-li toto stranou, poukazuje to, co jsem vám právě přednesl, na skutečnost, že dnes právě ti lidé, kteří se domnívají, že jsou pravými zástupci náboženství, pracují pro vyhlazení jakékoli náboženskosti. Ztratili již tito lidé veškerou možnost porozumět lidskému duševnímu prvku? Nejsou tito lidé již vůbec s to porozumět, že všechno, k čemu se člověk obrací svou pozorností, musí být vedeno jeho zájmem, že všechno, co má vůbec vstoupit do lidského vědomí, musí být neseno prožíváním? Vypadá to tak, jako kdyby z takovéhoho vědomí již vůbec nemluvila lidská bytost, nýbrž již jen duch odporu. To je to, co by ve vši vážnosti mělo

vstoupit před naši duši, když zíráme do zrcadla, které tak tajuplně odhaluje minulé a zahaluje budoucí, ale toto budoucí přece jen jistým způsobem zjevuje, totiž tak, jak jsem to právě vyložil.

Ano, ale anthroposoficky orientovaná duchovní věda chce tu sloužit náboženskému zájmu, chce přinést obsah náboženskému prožívání. A co se děje? Římské kongregaci byla během tohoto roku předložena otázka, zda se nauky, které dnes jsou nazývány naukami teosofickými, dají spojit s naukami katolickými a zdaje dovoleno připojit se k teosofickým společnostem, účastnit se teosofických shromáždění a číst teosofické časopisy a noviny. Odpověď zněla: Ne, ve všech bodech - negative in omnibus. Toto je duch odporu, a jezuita Zimmermann to vykládá obzvláště tím způsobem, že toto nařízení svaté římské kongregace používá na anthroposofii. Nuže, co píše tento pan Zimmermann, bude vám jistě známo a nemusím vám to nijak zvlášť rozebírat; ale všichni musíte přece jen vědět, jaký vítr, proniknutý duchem odporu, vane z jisté strany proti anthroposoficky orientované duchovní vědě. Jaký duch vane světem v tomto větru, to můžeme cítit také tehdy, když víme, že z pera téhož Zimmermanna, který po léta kolportoval lež, že prý jsem sběhlým knězem, že z pera téhož Zimmermanna pocházejí následující slova: „Odpadnutím svého generálního tajemníka, Dr. Rudolfa Steinera, jenž sebou strhl většinu členů, jsouc zpočátku velmi oslabena“ - Teosofická společnost - „zotavila se během doby poněkud znovu, čítá nyní asi 25 lóží, mezitím ovšem asi pětinu spících, a vydává v Düsseldorfu jako svůj orgán pro Německo a Rakousko „Teosofické snahy“. Na Steinera, který svoji teosofii po odštěpení nazval anthroposofii, bylo v poslední době slyšet v jeho okolí stížnosti, že se stává sterilním, že již nemá žádná nová „zření“ a že přednáší stále totéž a že se asi brzy vrhne na něco nového...“ atd. Tím jsou čtenáři připravováni na následující článek, který právě tak chytře pojednává o trojčlennosti. Vidíte, jakým duchem pravdy je nesen tento jezuita. Jezuita nezastupuje pouze svoje osobní mínění, nýbrž mínění katolické církve; neboť mluví jen jako člen katolické církve. Proto je zapotřebí vztahovat to, co říká, na katolickou církev. Tyto věci je dnes zapotřebí posuzovat také z morálního stanoviska. Z morálního hlediska je nutné tázat se, zda někdo, kdo zachází s pravdou, tak jako tento člověk, který samozřejmě vlivem současných poměrů přichází až příliš v úvahu pro jistou náboženskou společnost zde na zemi, zda před pravým duchem lidstva vůbec může přicházet v úvahu. Dokud nebudou otázky takového druhu posuzovány s nutnou vážností, dotud jsme nedospěli ke správnému světově silvestrovskému pozorování. Dnes však je zapotřebí dospět k tomuto správnému, svě

tovej-silvestrovskému pozorování. Je zapotřebí, abychom tak zvanou soustrast, která má bohužel často svůj původ v egoizmu, rozšířili na velké poměry lidstva a abychom pociťovali onu soustrast s lidstvem, která nám dá popud, abychom takové duchovní hnutí, jako je toto, učinili skutečně plodným pro vývoj lidstva. Kéž, moji milí přátelé, právě v dnešní den pociťíte, že je to duch světa sám, jenž ji po desetiletí chce proniknout. Kéž pociťíte dnešního večera, že se zde chce tomu sloužit, do lidstva se snést chtějícímu duchu. Kéž pociťíte, že se zde chce tomuto duchu sloužit tak, aby duše těch, kteří tu chtějí spolucítit' a spolumyslet s touto anthroposoficky orientovanou duchovní vědou, cítily svoje spojení s novým duchem chtějícím se snést sem do země, který jedině může ničícímu se pozemskému světu přinést s nebe působící nový vzestupný impulz! Kéž v této hodině, která je vždy v každém roce symbolická, protože nás jaksi vyzývá, abychom ji pociťovali jako dělicí hodinu mezi minulostí a budoucností, kéž v této hodině spojíte svoje duše s novým duchem. Kéž pociťíte ve své duši dotyk minulého roku s rokem budoucím tak, že se tu dotýká uplynulý světový rok s nastávajícím světovým rokem!

Odcházející světový rok bude však vysílat do budoucnosti ještě různá dodatková působení: Budou to duchovní, právní a hospodářské rozkladné síly. Tím nutnější bude, aby co možno nejvíce lidí bylo v nejhlubší sféře duše uchváčeno novým duchem budoucnosti a aby vyvinulo chtění, které může být základnou pro vestavění nového duchovního světa do budoucnosti lidského vývoje. O budoucnost lidstva nebudou pečovat ti, kteří chtějí usmrtit náboženský zájem, kteří chtějí odstranit náboženské prožívání, ale jen a jedině ti, kdož prohlédají, jak vlivem naší intelektualistické doby uhasí starý náboženský zájem, jak ochrnl starý náboženský život, jak musí být lidstvo uchváčeno novým náboženským zájmem, jak musí v lidstvu vytrysknout nové náboženské prožívání, aby lidé mohli do kosmu vnést nové zárodky budoucího bytí.